

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. Żurawia 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 28-37-04; 29-35-69
ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telefon dyżurny: 21-34-34
Telex: 816-436

PM/202/84

maj 1984 r

STUDENCI A ROBOTNICY

Pracownia Metodyczna

Autorzy raportu "Studenci Warszawy 1983"¹ stawiają hipotezę, że w przypadku większości zagadnień "nie występują większe różnice między postawami studentów a postawami przedstawicieli innych środowisk". Badania z lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych potwierdzają jej zasadność. W odniesieniu jednak do lat osiemdziesiątych hipoteza ta przynajmniej w części dotyczącej stosunku do rzeczywistości społeczno-politycznej kraju jest fałszywa. Wynika to z przytoczonych niżej danych empirycznych, obrazujących odmienną postawę środowiska studenckiego Warszawy i młodych robotników/w wieku 18-25 lat/ z Warszawy, Katowic, Gdańska, Łodzi, Poznania, Wrocławia, Krakowa /badanie wśród robotników wielkoprzemysłowych zostało zrealizowane w końcu kwietnia 1984 r. - N=697²/.

Porównanie rozkładu procentowego odpowiedzi na pytanie: "Czy chciał/a/byś, aby świat szedł w kierunku takiej formy socjalizmu, jaka istnieje w Polsce?" jest następujące:

	Studenci /1983/		Robotnicy /1984/		R:S
1. Zdecydowanie tak	0,6	} 3,6	3,3	} 20,5	+17
2. Raczej tak	3,0		17,2		
3. Trudno powiedzieć	13,5		22,2		
4. Raczej nie	22,4	} 85,6	39,6	} 56,0	-30
5. Zdecydowanie nie	63,2		16,4		

Wprawdzie przytoczone dane dotyczące robotników odnoszą się do całej próby objętej badaniem, jednak można powiedzieć, że obrazują opinie młodych robotników. Nie występuje tu bowiem korelacja z wiekiem, która mogłaby zmienić rozkład procentowy odpowiedzi. Jak widać, młodzi robotnicy wielkoprzemysłowi zdecydowanie częściej niż studenci z Warszawy akceptują socjalizm w znanym im polskim wydaniu. Częściej też chcą, aby świat szedł w tym kierunku /+17/, znacznie rzadziej wyrażają opinie negatywne /-30/. Na uwagę zasługuje fakt, że jedynie 16,4% młodych robotników zdecydowanie nie zaakceptowało socjalizmu wobec aż 63,2% studentów.

¹ S. Nowak, G. Lindenberg: Studenci Warszawy 1983. Materiał do dyskusji nt. stanu świadomości politycznej, zorganizowanej przez Wydział Informacji KC PZPR.

² SPOS I - Standardowy Pakiet Opinii Społecznej - 700-osobowa próba wielkoprzemysłowej klasy robotniczej. Warszawa 1984. CEOS.

Opinie robotników są podzielone - 20,5% zaakceptowało socjalizm, 56% nie zaakceptowało, przy tym 22,2% robotników nie udzieliło odpowiedzi. Studenci są bardziej zdecydowani: od odpowiedzi uchyliło się jedynie 13,5%, a 85,6% wyraziło opinię negatywną.

Na pytanie "Czy istnieją w naszym społeczeństwie grupy ludzi niesłusznie uprzywilejowanych?" - "tak" - odpowiedziało 94% studentów, 81% robotników ogółem i 67% młodych robotników. W grupie robotników wystąpiła korelacja między wiekiem a poglądem o istnieniu grup niesłusznie uprzywilejowanych $r=0,11$ istotne przy $p=0,01/$. Z równania regresji oszacowano procent wskazań dla robotników w wieku 18-25 lat. I w tym przypadku studenci odznaczają się zdecydowanie ostrzejszym postrzeganiem niesprawiedliwości w strukturze społecznej /94% wobec 67%/ . Autorzy raportu "Studenci Warszawy 1983" sytuują ten fakt w następującym kontekście: studenci jako grupa społeczna "znajdują się w sytuacji uprzywilejowanej w porównaniu z resztą społeczeństwa. Nie muszą bowiem samodzielnie się utrzymywać, a jednocześnie ilość możliwości życiowych, jakie się przed nimi otwierają, na przyszłość jest większa niż dla osób już pracujących". W badanej próbie 47% studentów miało ojca z wykształceniem wyższym, co - jak zauważają autorzy cytowanego referatu - może być podstawą "poczucia życiowego bezpieczeństwa", a także stosunkowo optymistycznego oceniania swoich szans życiowych przy pesymistycznym widzeniu sytuacji reszty społeczeństwa.

Prowadząc badania przedstawiono listę zjawisk, które mogą hamować rozwój Polski. Badani wypowiedali się, czy ich zdaniem wywierają one negatywny wpływ i jak silny. Uzyskano następujące wyniki:

Uporządkowanie rangowe

Zjawiska	Młodzi robotnicy	Studenci ³
1. Lenistwo, pijaństwo, brakorderstwo	1	
2. Wadliwa organizacja gospodarki	2	1
3. Łapownictwo /korupcja/	3	
4. Kumoterstwo /klikowość/	4	
5. Brak kwalifikacji osób na stanowiskach kierowniczych	5	7

³ W cytowanym raporcie podano jedynie osiem pierwszych pozycji uporządkowania.

	Młodzi robotnicy	Studenci ³
6. Brak wpływu ludzi na decyzje władz	6	5
7. Brak poszanowania własności społecznej	6	8
8. Nadużywanie władzy	7	2
9. Ograniczanie pola działania dla ludzi twórczych i pomysłowych	8	3
10. Tłumienie krytyki	9	4
11. Brak odwagi w głoszeniu własnego zdania	10	
12. Brak dyscypliny i poszanowania władzy	11	
13. Bierność i obojętność obywateli	12	
14. Silna kontrola aparatu administracji przez partię	13	
15. Położenie geopolityczne	14	6

Zarówno studenci, jak i młodzi robotnicy zgadzają się, że największy wpływ na rozwój kraju ma wadliwa organizacja gospodarki. W pierwszej "ósemce" znalazły się również wskazane przez obie grupy takie negatywne zjawiska, jak: brak kwalifikacji osób na stanowiskach kierowniczych, brak wpływu ludzi na decyzje władz oraz brak poszanowania własności społecznej. Jednak opinie studentów i robotników różnią się znacznie.

Robotnicy akcentują wady społeczeństwa: lenistwo, brakoróbstwo, pijaństwo - czynnik ten nie został uwzględniony przez studentów. Szczególnie negatywnymi zjawiskami dla robotników są także łapownictwo /korupcja/ i kumoterstwo /klikowość/ - ich również studenci nie wymienili na liście. Jest to o tyle ważne, że może odbić się w tych opiniach postrzegane przez robotników funkcjonowanie aparatu biurokratycznego, w którym znajduje zatrudnienie większa część osób z wykształceniem wyższym. Jak pamiętamy, 47% ojców studentów ma wykształcenie wyższe. Funkcjonowanie w strukturach biurokratycznych jest ważnym wymiarem uprzywilejowania tej grupy społecznej: większe możliwości dostępu do rozmaitych dóbr, wyznaczające owe poczucie bezpieczeństwa życiowego.

Studenci w przeciwieństwie do robotników akcentują cechy charakteryzujące funkcjonowanie systemu władzy: nadużywanie władzy,

tłumienie krytyki oraz ograniczanie pola działalności dla osób twórczych. Cechy te, ich zdaniem, stanowią zasadnicze przeszkody w rozwoju kraju. Studenci na szóstym miejscu umieszczają położenie geopolityczne jako czynnik negatywny, robotnicy zaś na ostatnim. W przypadku studentów mamy do czynienia z krytycyzmem zorientowanym przede wszystkim na-system polityczny.

W sumie z przedstawionego porównania wynika, że studenci cechują się większym natężeniem postaw negatywnych i krytycyzmem w odniesieniu do funkcjonowania systemu politycznego. Młodzi robotnicy w porównaniu ze studentami wyrażają opinie bardziej umiarkowane i zróżnicowane, nacechowane większym realizmem.

Osobnym zagadnieniem jest zbadanie źródeł tego studenckiego "radyzmu" - na ile jest on transmisją frustracji środowiska inteligentnego⁴, na ile stanem wynikającym ze szczególnego typu doświadczeń życiowych, oczekiwań i aspiracji samych studentów.

Z perspektywy przytoczonych danych wynika, że badanie środowiska studenckiego nie może stanowić podstawy do rzetelnego orzekania o stanie świadomości społecznej młodzieży lat osiemdziesiątych. Kategoria wiekowa określana mianem "młodzież" jest wewnątrz istotnie zróżnicowana zarówno co do położenia społecznego - wydaje się to dość oczywiste - jak i poglądów.

---

⁴ Wyniki OBOP wskazują, że pracownicy umysłowi z wyższym wykształceniem najgorzej ocenili miniony rok 1983 /OBOP 3/17/1984/, ponadto że inteligencja nieco rzadziej niż przedstawiciele innych warstw społeczno-zawodowych uznaje wyższość socjalizmu w poszczególnych dziedzinach polityki socjalnej, a równocześnie znacznie częściej niż inni wyraża przekonanie o wyższości kapitalizmu w sferze demokracji politycznej /OBOP, maj 1984 r./.